PROVIDUS
DOMNĪCA

DISKUSIJU CIKLA KOPSAVILKUMS

Latvijas attīstības vektori

Domnīca PROVIDUS · 2026. gada janvāris–oktobris

No 2026. gada janvāra līdz oktobrim domnīca PROVIDUS īstenoja diskusiju ciklu “Latvijas attīstības vektori” - četras tematiskas diskusijas par Latvijā aktuāliem jautājumiem, veicinot ne vien sabiedriski nozīmīgu tematu izgaismošanu, bet arī pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanos šo jautājumu apspriedē. Pie viena galda sēdās ministrijas, Saeimas deputāti, pašvaldības, sociālie partneri, NVO un žurnālisti, lai pārrunātu valsts budžeta atklātību, attīstības plānošanu un investīcijas, vietējo līdzdalību un jauniebraucēju integrāciju. Šis ir četru diskusiju apkopojums, izgaismojot galvenos izaicinājumus, kā arī darāmos darbus. Jautājumi turpinās būt aktuāli arī tuvākajā nākotnē, tādēļ ar šo kopsavilkumu vēlamies informēt pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kā arī jaunievēlēto Saeimu.

DISKUSIJAS

27. oktobris	**Budžets ir pieejams, bet saprotams tikai šauram lokam**	2. lpp.
16. oktobris	**Finansējums tiek sadalīts, pirms ir vienošanās par attīstības prioritātēm**	2. lpp.
19. jūnijs	**Vietējās līdzdalības instrumenti darbojas nevienmērīgi**	3. lpp.
30. aprīlis un 31. jūlijs	**Jauniebraucēju latviešu valodas apguve ir sadrumstalota un nesasniedz lielāko daļu mērķgrupas**	3. lpp.
	Kopīgais secinājums	4. lpp.

Projektu “Latvijas attīstības vektori – diskusiju cikls” finansiāli atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Sabiedrības integrācijas fonds

Diskusija: VALSTS BUDŽETA ATKLĀTĪBA: NO PIEEJAMIEM DATIEM LĪDZ SAPROTAMIEM LĒMUMIEM, 2026.gada 27. OKTOBRIS ·

Budžets ir pieejams, bet saprotams tikai šauram lokam

Jaunā valdība iecerējusi būtiskus taupības pasākumus, taču sabiedrības priekšstats par to, kas ir valsts makā, ir visai nosacīts. Budžeta informāciju šobrīd spēj izprast ļoti šaurs cilvēku loks. Tai jābūt saprotamai ikvienam, katram tādā detalizācijā, kāda viņam vajadzīga: iedzīvotājam par konkrētas iestādes budžetu, žurnālistiem un NVO – lai uzraudzītu valsts tēriņus un līdzdarbotos prioritāšu noteikšanā, gan lemjot par jauniem pasākumiem, gan par to, ko samazināt un ko nedrīkst aiztikt.

Diskusija parādīja, ka arī Saeimas deputātiem, lemjot par budžetu, nepieciešams lielāks atbalsts un savlaicīga, detalizēta informācija. Daudz datu jau ir pieejami, taču ar tiem nepietiek, lai tie, kas ar budžeta izstrādi tieši nestrādā, varētu tos izmantot dažādās detalizācijas pakāpēs. Turklāt galvenie lēmumi tiek pieņemti rudenī saspiestā laikā, kad jēgpilnai diskusijai vairs neatliek vietas.

GALVENAIS DARĀMAIS

- Atvērt budžeta procesu jau pirms lēmumiem: publiskot ministriju prioritātes un pieprasījumus, pirms rudenī lemj valdība un pēc tam Saeima.
- Publiskot budžeta datus detalizētā, lietojamā formātā, nevis tikai lielos kopsavilkumos un ekonomiskās klasifikācijas kodos.
- Izveidot iedzīvotāju budžetu, kas vienkārši, bet pēc būtības skaidro valsts budžetu un katras nozares prioritātes.
- Pārskatīt budžeta grafiku: par nozaru izdevumiem vienoties laikus, lai jēgpilna diskusija notiktu savlaicīgi, nevis pāris naktīs Saeimā.

Plašāk: diskusijas kopsavilkums providus.lv Kopsavilkuma noslēgumā pieejams arī diskusijas ieraksts.

Diskusija: LATVIJAS ATTĪSTĪBAS VEKTORI: NO VĪZIJAS LĪDZ INVESTĪCIJĀM, 2026.gada 16. OKTOBRIS

Finansējums tiek sadalīts, pirms ir vienošanās par attīstības prioritātēm

Latvija šobrīd vienlaikus izstrādā ilgtermiņa stratēģiju “Latvija 2050”, nākamo Nacionālo attīstības plānu, nākamā ES fondu perioda plānu un valsts budžeta investīcijas. Šie procesi noteiks valsts attīstību turpmākajos gados, taču tie notiek paralēli un ne pareizā secībā: naudas sadale virzās, pirms ir vienošanās par to, kas valstij ir svarīgākais. Tā rodas risks, ka finansējuma kalendārs faktiski noteiks prioritātes, nevis otrādi, un attīstības plāni kļūs par formalitāti.

Problēma nav tikai naudas apjomā. Latvija publiskajās investīcijās jau iegulda vairāk nekā ES vidēji, bet izaugsme atpaliek no kaimiņvalstīm, un ministriju vēlmes vairākkārt pārsniedz pieejamo finansējumu. Tāpēc izšķiroši ir laikus izvēlēties ieguldījumus ar lielāko atdevi gan ekonomikai, gan sabiedrībai, jo kavēšanās ar jaunā ES perioda sākumu var radīt investīciju pārrāvumu. Sociālie partneri un NVO norādīja, ka iesaiste pagaidām ir formāla: darba grupas pārklājas, termiņi ir īsi, un nav skaidrs, kas notiek ar iesniegtajiem priekšlikumiem.

GALVENAIS DARĀMAIS

- Jaunajai valdībai vienoties, kā “Latvija 2050”, NAP2034, ES plāns un budžets tiek sasaistīti vienotā lēmumu procesā, ar skaidriem pienākumiem un termiņiem.
- Publiskot ministriju investīciju priekšlikumus un atlases kritērijus; veidot vienotu, uz rezultātu orientētu investīciju portfeli no visiem finansējuma avotiem.
- Rīkot konsultācijas laikā, kad izvēles vēl var ietekmēt, un savlaicīgi gatavot projektus ES centralizētajām programmām.

Plašāk: diskusijas kopsavilkums providus.lv Kopsavilkumā pieejams diskusijas ieraksts

Diskusija: IEDZĪVOTĀJU PADOMES UN LĪDZDALĪBAS BUDŽETA PIRMAIS GADS, 2026.gada 19. JŪNIJS ·

Vietējās līdzdalības instrumenti darbojas nevienmērīgi

Administratīvi teritoriālās reformas ietekmes izvērtējums, kas sākotnēji bija plānots šā gada maijā, ir aizkavējies. Neskatoties uz to, PROVIDUS vēlējās pavērtēt vienu nelielu daļu no tā, ko šādam izvērtējumam būtu jāskar, proti, kas notiek ar tā dēvēto nomales efektu reģionos lielākās pašvaldībās, kura mazināšanai Pašvaldību likumā savulaik tika izveidoti vairāki sabiedrības iesaistīšanas mehānismi – obligāti ieviešams līdzdalības budžets un brīvprātīgā kārtā veidojamas kopienu pārstāvniecības institūcijas – iedzīvotāju padomes. PROVIDUS apkopoja pieejamos statistikas datus par līdzdalības budžeta ieviešanu, kā arī veica līdz šim plašāko iedzīvotāju padomju aptauju.

Abi instrumenti ir nozīmīgs solis vietējās demokrātijas stiprināšanā, taču to ietekme ir ļoti nevienmērīga. Iedzīvotāju padomes izveidotas aptuveni divās trešdaļās novadu, un lielākā daļa to pārstāvju uzskata, ka tās palīdz mazināt nomales efektu, tomēr to ietekme lielā mērā ir atkarīga no pašvaldības gatavības sadarboties. Līdzdalības budžetu ievieš gandrīz visas pašvaldības, bet daudzi iedzīvotāji par to nav pat dzirdējuši, tāpēc konkurence par projektiem ir salīdzinoši zema un aktivitāte starp pašvaldībām krasi atšķiras.

GALVENAIS DARĀMAIS

- Pašvaldībām veidot ciešāku sadarbību ar iedzīvotāju padomēm, nevis atstāt tās darboties tikai kopienas ietvaros, un iesaistīt tās dialogā arī par pašvaldības lielajiem jautājumiem – attīstības plāniem, budžetu un citiem.
- Līdzdalības budžeta efektīvākai izmantošanai pašvaldībām ievērojami pastiprināt informēšanas darbu, lai iedzīvotāji zinātu, ka šāda iespēja vispār pastāv.
- Atbildīgajai ministrijai uzraudzīt, vai līdzdalības budžets tiek efektīvi ieviests un sasniedz savu mērķi. Tāpat arī sniegt atbalstu iedzīvotāju padomju pārstāvjiem, kamēr šis instruments iesakņojas pašvaldībās.

Plašāk: ziņojums providus.lv

Diskusijas: VIENOTAS LATVIEŠU VALODAS APGUVES SISTĒMAS IZVEIDE, 2026.gada 30. APRĪLIS UN 31. JŪLIJS

Jauniebraucēju latviešu valodas apguve ir sadrumstalota un nesasniedz lielāko daļu mērķgrupas

Viens no būtiskākajiem integrācijas aspektiem ir latviešu valodas apguve. Par migrāciju Latvijā runā daudz, taču maz par to, kādā veidā Latvija veicina, ka jauniebraucējiem ir iespējas apgūt latviešu valodu. Līdz šim datos balstītu diskusiju ir bijis pārāk maz. Tāpēc PROVIDUS pievērsās jautājumam, kāda ir valsts atbalsta sistēma valodas apguvei, cik tā maksā un ko tā sasniedz. Tēmu atklāja aprīļa diskusija, bet jūlijā PROVIDUS prezentēja pētījumu un rīkoja papildu diskusiju ar ministrijām, Nodarbinātības valsts aģentūru un NVO.

PROVIDUS pētījums aptvēra publiski finansētos latviešu valodas kursus pieaugušajiem. Tie galvenokārt paredzēti jauniebraucējiem – Ukrainas civiliedzīvotājiem un trešo valstu pilsoņiem –, kā arī reemigrantiem un Nodarbinātības valsts aģentūras klientiem, starp kuriem ir arī Latvijas pilsoņi un nepilsoņi. 2024.–2025. gadā šiem kursiem valsts līmenī bija pieejami aptuveni 9,2 milj. eiro (kopā ar pašvaldībām – 9,6 milj. eiro), turklāt lielākā daļa no tiem bija paredzēta Ukrainas civiliedzīvotājiem un plānota tikai uz vienu gadu.

Valstij nav vienota pārskata par to, kas, cik lielā apjomā un kādā līmenī apgūst latviešu valodu. Sistēmu veido trīs atsevišķi normatīvie ietvari ar savu finansēšanas kārtību, un katra iestāde rīkojas savu pilnvaru robežās un uztur savu uzskaiti, bet vienotas koordinācijas, uzraudzības un noteiktas sadarbības ar pašvaldībām nav. Arī rezultāti ir ierobežoti: valsts valodas prasmes pārbaudi kārtoja tikai aptuveni trešdaļa kursus pabeigušo, un to sekmīgi nokārtoja nedaudz vairāk nekā divi tūkstoši cilvēku, kamēr publiskā sistēma kopumā aptver aptuveni trešdaļu no faktiskā pieprasījuma.

GALVENAIS DARĀMAIS

- Vienuviet pieejama informācija par kursiem, vienoti kvalitātes standarti visiem pakalpojumu sniedzējiem un paredzams ilgtermiņa finansējums.
- Sasaistīt valodas apguves datus ar nodarbinātības un integrācijas rādītājiem; piedāvāt mācības arī virs A2 līmeņa.
- Iesaistīt jauniebraucējus valodas apguvē jau pirmajā uzturēšanās gadā un palielināt augstskolu un darba devēju līdzatbildību.

Plašāk: 30. aprīļa diskusija · pētījums un jūlija diskusijas kopsavilkums

KOPĪGAIS SECINĀJUMS

Vairāk sadarbības starp iestādēm un ar sabiedrību

Lai gan katra diskusija skāra citu jomu, tajās atkārtojās līdzīgs secinājums: daudzi būtiski jautājumi pārsniedz vienas iestādes kompetenci, bet valsts pārvaldē tos joprojām risina katrs resors savu pilnvaru robežās. Tā tas ir gan ar valsts budžetu un attīstības prioritātēm, gan ar jauniebraucēju valodas apguvi. Katra iestāde atbild par savu daļu, taču bieži nav skaidrs, kurš atbild par kopējo rezultātu, tāpēc šādi jautājumi ilgstoši paliek nerisināti.

Otra kopīga iezīme ir tā, ka valsts maz mēra, ko tā ar publisko finansējumu sasniedz. Budžeta dati reti ļauj izsekot izdevumiem līdz rezultātam, investīciju plānošanā diskusija joprojām vairāk ir par apjomu nekā atdevi, reformas ietekmes izvērtējums kavējas, bet valodas apguvē valstij nav vienota pārskata par to, kas un kādā līmenī apgūst valodu. Bez šādas informācijas grūti pieņemt pamatotus lēmumus, īpaši laikā, kad jālemj par taupību.

Tikpat svarīgi ir uzlabot to, kā valsts sarunājas ar sabiedrību. Konsultācijas ar sociālajiem partneriem, pašvaldībām un nevalstiskajām organizācijām bieži notiek laikā, kad lēmumi faktiski jau ir pieņemti, un tāpēc kļūst formālas. Savlaicīgs dialogs palīdzētu ieraudzīt risinājumus, kas vienas iestādes ietvaros nav saskatāmi. Kvalitatīvākiem lēmumiem vairāk nekā jauni plānošanas dokumenti ir vajadzīga ciešāka starpresoru sadarbība un laicīga saruna ar tiem, kurus šie lēmumi skar.

PAR PROJEKTU

Diskusiju cikls “Latvijas attīstības vektori” (2026. gada janvāris–oktobris) radīja telpu datos balstītai sarunai par valsts ilgtermiņa attīstībai būtiskiem jautājumiem starp NVO, vietējām kopienām, pašvaldībām, valsts pārvaldi un politikas veidotājiem. Pēc katras diskusijas PROVIDUS sagatavoja kopsavilkumu ar secinājumiem un ieteikumiem.

Visi materiāli: providus.lv

KONTAKTI

Domnīca PROVIDUS
Start Up House Riga, Lastādijas iela 12k-3, Rīga, LV-1050

info@providus.lv · +371 29 26 7350
providus.lv

Sabiedrības integrācijas fonds

Projektu “Latvijas attīstības vektori – diskusiju cikls” finansiāli atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par publikācijas saturu atbild domnīca PROVIDUS.